

Ny ekonomisk forskning

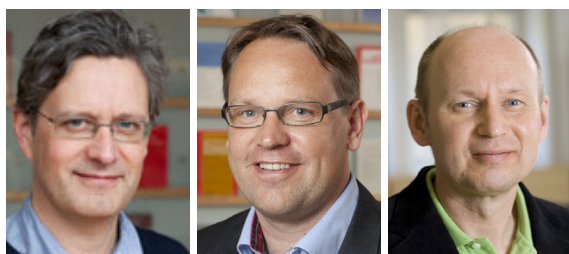
Nyheter från IFN nr 2 • 2013

En viktig del av IFN:s verksamhet är att belysa aktuella svenska policyrelevanta frågor utifrån ett brett national-ekonomiskt perspektiv. Här vill vi lyfta fram mekanismer ur den nationalekonomiska litteraturen som är väsentliga för frågeställningen. Vi vill också lyfta fram relevanta empiriska samband med utgångspunkt i välgrundad teori för att kunna erbjuda en meningsfull policydiskussion. Detta nummers temaartikel om privatiseringar i det svenska näringslivet är ett exempel på sådant arbete. Med förhoppning om ett intressant läsande.

Lars Persson, vice vd, IFN

Effekter av privatiseringar på konkurrens och effektivitet

av Fredrik Heyman, Pehr-Johan Norbäck och Lars Persson

Fredrik Heyman Lars Persson Pehr-Johan Norbäck

I denna rapport visar forskarna att privatiseringar i Sverige haft positiv effekt på produktivitetens utvecklingen men negativ effekt på produktmarknadskonkurrensen. Produktivetsförbättringarna sker oftast redan innan privatiseringen genomförs. Detta innebär att studier som utvärderar effekter av privatiseringar just vid tidpunkten för ägarbyte kan ha underskattat effektivitetsförbättringar.

Valet mellan privat och offentligt ägande av företag har diskuterats länge i Sverige. Redan riksrådet Carl Bonde (1581–1652) var en ledande kraft vid utformningen av 1600-talets näringspolitik för bergsbruket. 1626 publicerade Bonde ett utkast till en brukslagstiftning som sedan i stor utsträckning infördes 1637. Bonde hävdade att staten visserligen hade det övergripande ansvaret för bergsbrukets utveckling men att driften av de industriella anläggningarna borde ske i privat regi. ”Kronan själv haver aldrig drivit bruk med nytta”, enligt Bonde.¹

Under senare år har intresset för samhällsekonomiska effekter av offentligt ägande och privatiseringar återigen blivit stort i Sverige. Teknologisk utveckling har gjort att marknader som tidigare var naturliga monopolmarknader kunnat konkurrensutsättas. Framför allt har utvecklingen inom informationsteknologin gjort att verksamheter kunnat delas upp vertikalt och att delar av branscher kunnat konkurrensutsättas. Detta har exempelvis skett inom eldistribution och spårbunden trafik. En mer generell våg av privatiseringar i Sverige har sju satts under de senaste 20 åren, framför allt driven av politisk vilja att i större utsträckning använda sig av marknadsmekanismen för att uppnå samhällsliga mål. Denna utveckling har till stor del

1) Se Johnsson (2008).

varit baserad på tesen att ökad konkurrens leder till högre effektivitet i produktion av varor och tjänster. Vi beskriver här huvuddragen i en rapport som skrivits på uppdrag av Konkurrensverket (Heyman, Norbäck och Persson 2012) om samhällsekonomiska effekter av dessa privatiseringar.

2 Målsättningen i privata och offentligt ägda företag

En central skillnad mellan privatägda och offentligt ägda företag är att de ofta har olika målsättningar.²

2.1 Privata företag

Enligt aktiebolagslagen är syftet med privata aktiebolag att maximera avkastningen för aktieägarna i bolaget. På ett generellt plan innebär äganderätten av företaget att ägaren har en "residualrätt" till dess kassaflöde och rätten att avgöra hur företagets tillgångar ska användas.

Den teoretiska nationalekonomiska litteraturen har visat att aktiebolagsmodellen till stor del är förenad med samhällsekonomisk effektivitet då aktiebolag har starka incitament att utveckla och producera efterfrågade produkter och tjänster på ett kostnadseffektivt sätt. Litteraturen har emellertid identifierat två fundamentala samhällsekonomiska problem med aktiebolagsmodellen. För det första innebär de privata företagens vilja att vinstmaximera att de inte beaktar negativa effekter av prishöjningar och strategiska investeringar som drabbar konsumenterna. Framför allt sätter företagen för höga priser jämfört med det samhällsekonomiskt effektiva priset på oligopolmarknader. Det finns även risk att företagen monopoliserar marknader. Den teoretiska nationalekonomiska litteraturen har visat att konkurrenspolitik kan minska dessa problem genom att motverka dels företagssamarbete på oligopolmarknader, dels missbruk av dominerande ställning samt förvärv drivna av marknadsmakt (Motta 2004 och Tirole 2005).

Ett ytterligare potentiellt problem är att ägarna i stora företag har rätten till kassaflödet, medan kontrollrätten är delegerad till ledningen. Ledningen i företaget kommer därför inte nödvändigtvis att agera i ägarnas intresse. Detta problem har undersökts i ett stort antal studier inom finansiell ekonomi (exempelvis Jensen och Fama 2000). Utgångspunkten i denna litteratur är att ledningen delvis agerar i eget intresse, t.ex. avstår från besvärliga personalförändringar eller genomför statusfyllda icke vinstgivande investeringar. En rad olika styrmedel, som prestationslön och övervakning, har utvecklats för att hantera detta problem (se Tirole 2006).

2.2 Offentligt ägda företag

Statliga företag har som uppdrag att aktivt förvalta statens tillgångar så att den långsiktiga värdeutvecklingen blir den bästa möjliga och – i förekommande fall – att särskilt beslutade samhällsuppdrag utförs. Statligt ägda bolag lyder med vissa undantag under samma lagar som privatägda bolag. Till exempel utgör aktiebolagslagen det centrala ramverket för de statliga bolagens styrning. Statligt ägda bolag kan liksom privatägda bolag också lyda under särskild sektorslagstiftning, till exempel postlagen (1993:1684) och lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation.

Kommunala företag och landstingsföretag styrs av kommunallagen (1991:900). Enligt denna får kommuner och landsting efter beslut av fullmäktige lämna över vården till aktiebolag, handelsbolag, ekonomisk förening, ideell förening, stiftelse eller enskild individ. Den kommunala självkostnadsprincipen återfinns i kommunallagen och föreskriver att det kommunala avgiftsuttaget inte får överstiga självkostnaderna för den aktuella tjänsten eller nyttigheten. Det bör dock noteras att självkostnadsprincipen inte är normerande för avgiftssättningen i kommunala bolag om det inte framgår av de kommunala styrdokumenterna. Detta innebär att dessa typer av företag till viss del kan ha vinst som mål för verksamheter.

Ur ett nationalekonomiskt perspektiv kan de offentliga företagens målsättningar delas in i dels ekonomiska avkastningsmål, dels i samhällsekonomiska mål. De samhällsekonomiska målen kan, i sin tur, även de delas in i två delar:

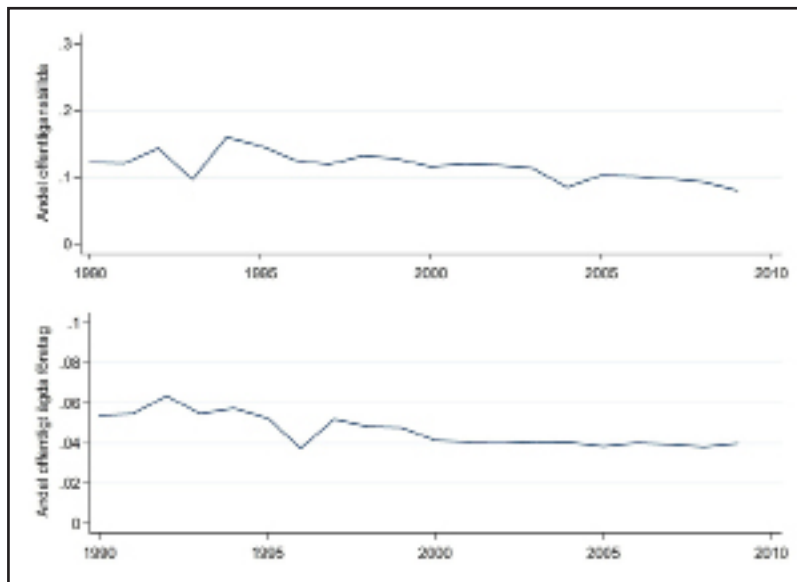
2) Se Jordahl (2009) för en utförlig översikt av den nationalekonomiska privatiseringslitteraturen.

- Fördelningsmål, d.v.s. en målsättning till att omfördela resurser mellan olika grupper i samhället. Exempelvis kan ett offentligt ägt teleföretag ha till uppgift att erbjuda telekommunikation för invånare i glesbygd. Systembolagets verksamhet kan anses omfatta ett fördelningsmål där målet är att försöka stötta individer med ett potentiellt missbruksproblem och skydda dem som utsätts för obehag av sådant missbruk.
- Korrigering av marknadsmisslyckanden. Offentliga företag har möjlighet att ta hänsyn till hur olika intressenter som berörs av företagets verksamhet påverkas av företagets agerande. Privata företag tenderar att sätta för höga konsumentpriser på marknader med fåtalskonkurrens då de där utnyttjar sin marknadsstyrka. Offentliga företag som inte vinstmaximerar kan öka samhällsnyttan genom att sätta lägre priser på sådana marknader. Vid naturliga monopol finns stordriftsfördelar som gör att endast ett företag kan bedriva en lönsam verksamhet. Distribution av el och vatten brukar anföras som exempel. Ett motiv för offentligt ägande av naturliga monopol är att förhindra överprissättning. Utbildning är ett exempel på en aktivitet med positiva externa effekter eftersom den ger fördelar som går utöver vad den enskilda studenten erhåller, exempelvis minskad brottslighet. Ökad utbildning leder inte bara till förbättringar för enskilda studenter utan även till förbättringar för andra. Ett privat utbildningsföretag kan ha svårt att få betalt för den minskade brottsligheten som dess verksamhet leder till och erbjuder då mindre utbildning utifrån samhällets bästa.

Den ekonomiska litteraturen har också identifierat två fundamentala samhällsekonomiska problem med offentligt ägda företag. För det första kan offentliga företagsinvesteringar användas av politiker för att bli omvalda och typiskt sett är det medianväljarens eller starka lobbygruppers preferenser som då är i fokus. Dessa grupperns preferenser sammanfaller dock sällan med preferenserna för samhället som helhet. Politiker kan exempelvis av taktiska skäl anställa mer arbetskraft än vad som är ekonomiskt motiverat och/eller ha svårare att genomföra besvärliga personalneddragningar (Shleifer och Vishny 1994; Boycko m.fl. 1996). Vidare är det svårt och politiskt kostsamt att låta ett företag gå i konkurs även om dess verksamhet inte är långsiktigt lönsam (Kornai m.fl. 2003). Således kommer offentliga företag att ha svagare incitament än privata företag att vara kostnadseffektiva.

Det andra fundamentala samhällsekonomiska problemet förknippat med offentligt ägande är detsamma som i privata aktieföretag, nämligen konflikten mellan ägare och företagsledning. Dock är de negativa effekterna här annorlunda. Exempelvis om företagsledningen förväntar sig att det offentliga kommer att lägga beslag på överskottet från en riskfylld men lyckad investering, kommer företagsledningen inte att satsa på en sådan.

Figur 1: Andel av totalt antal sysselsatta i offentliga företag och andel av totalt antal företag som är offentligt ägda.

Stora och riskfyllda men lönsamma investeringar kommer därför inte att vara lika vanliga här som i privata företag (Laffont och Tirole 1993).

2.3 Effekter av privatisering på oligopolmarknader

I den teoretiska nationalekonomiska litteraturen om effekter av privatiseringar på oligopolmarknader påvisas att privatiseringar leder till ökad produktivitet då privata företag har starkare incitament att minimera kostnader och utveckla nya produkter. Samtidigt visar dessa studier att konsumentpriserna kan öka då privata företag har starkare incitament att utnyttja sin marknadsmakt. De Fraja (1991), Anderson m.fl. (1997) och Cremer m.fl. (1989) analyserar "blandekonomiska" marknader där både privata och offentliga företag är verksamma och visar att offentliga företag kan användas som instrument för att stimulera konkurrens. Detta eftersom det offentliga företagets låga prissättning kan innebära en lägre prissättning även hos de privata företagen.

Litteraturen visar vidare att effekter av privatiseringar uppstår redan *innan* själva ägaröverlåtelsen sker. Roland och Sekkat (2000) visar att en förväntad privatisering innebär att företagsledningen påbörjar en omstrukturering innan själva ägaröverlåtelsen, i syfte att förbättra sina framtida anställningsmöjligheter. En liknande mekanism belyses av Norbäck och Persson (2011) som visar att en offentlig ägare har incitament att omstrukturera innan privatiseringen för att strategiskt öka budkonkurrens om företaget som ska privatiseras. Effekterna av privatisering kan således uppstå redan på förhand. Det blir därför nödvändigt att studera utvecklingen inom företag som privatiseras även en tid före själva ägaröverlåtelsen.

3 Offentligt ägande och privatiseringar i Sverige 1990–2009

Ekonomisk teori pekar alltså på en rad skillnader mellan privat och offentligt ägande, bl.a. som en följd av skillnader i målfunktioner och förutsättningar. Vidare har ekonomisk teori påvisat att företag som privatiseras har incitament att ändra sitt beteende redan innan själva ägaröverlåtelsen. Hur har då privatiseringarna i svenskt näringsliv påverkat de privatiserade företagen och konkurrensen på marknaden och vilka skillnader finns mellan privat och offentligt ägande? För att belysa dessa frågor utnyttjar vi en mycket omfattande och detaljrik databas från Statistiska centralbyrån (SCB) som i sin helhet omfattar information om cirka 300 000 företag och 500 000 arbetsställen. I denna analys används sammanfogade företags- och arbetsställdata för åren 1990–2009.

För att identifiera privatiseringar används flera olika variabler. Grunden utgörs av den variabel i databasen som anger om ett företag är privatägt, kommunalägt eller statligt ägt. Denna variabel används vid jämförelser mellan privat- och offentligt ägda företag. En privatisering definieras utifrån en förändring av ägande från kommunalt eller statligt till privat.

Låt oss först beskriva utvecklingen och omfattningen av offentligt ägande. Figur 1 (föregående sida) visar andelen av totalt antal sysselsatta i offentliga företag och andelen av totalt antal företag som är offentligt ägda. Vi ser en svagt fallande trend för både andelen företag som är offentligt ägda och andelen sysselsatta i offentligt ägda företag. Detta gäller i synnerhet perioden från 1996 då SCB genomför en totalundersökning av företagen.

Hur ser då mönstret ut för privatiseringar av företag under perioden 1990–2009? Baserat på företag med åtminstone 20 anställda finner vi omfattande skillnader över tiden. Vi identifierar två vågor av privatiseringar. Den första tar sin början några år in på 1990-talet och har sitt slut strax innan millennieskiftet. En andra våg av privatiseringar ser ut att ha inletts i början av 2000-talet.

I vilka branscher finns då de offentligägda företagen? Tabell 1 visar den genomsnittliga andelen sysselsatta i offentligt ägda företag och antalet privatiseringar under perioden 1990–2009 uppdelat på elva olika näringsgrenar. Högst andel offentlig sysselsättning finns inom "el-, gas, värme- och vattenförsörjning" och "utvinning av mineral". Dessa branscher karakteriseras av uttalade stordriftsfördelar och är delvis naturliga monopol där ett privat ägande kan leda till avsevärd marknadsmakt. I gruppen branscher med låg offentlig sysselsättning återfinns "tillverkning" och "fastighets- och uthyrningsverksamhet, företagstjänster".

När det gäller privatiseringarnas fördelning över branscher finns det inget tydligt mönster. Exempelvis sker privatiseringar både i branscher med lågt och högt offentligt ägande.

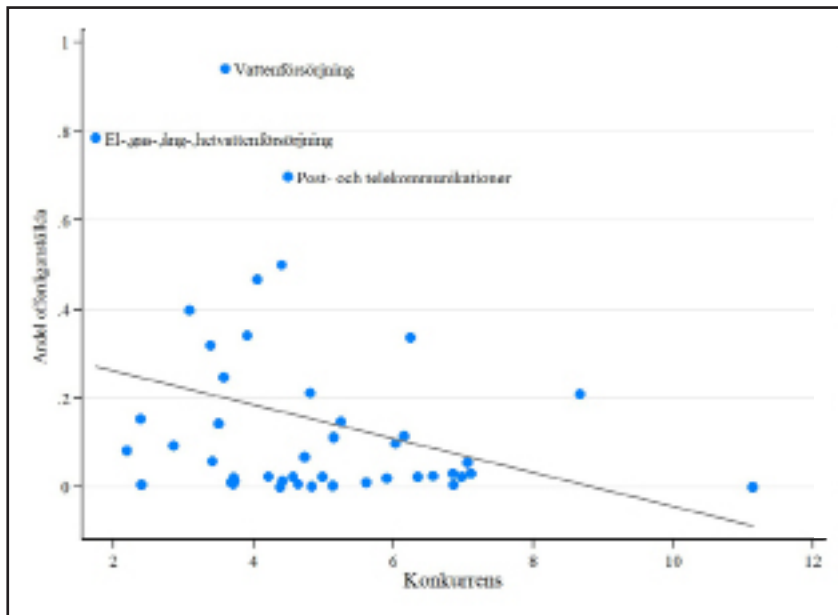
	Näring	Antal privatiseringar	Andel offentliganställda i %, av resp. bransch
C	Utvinning av mineraler	1	42
D	Tillverkning	53	5
E	El-, gas-, värme- och vattenförsörjning	18	80
F	Byggverksamhet	19	8
G	Parti- och detaljhandel: reparation av motorfordon, hushålls- och personliga artiklar	16	6
H	Hotell- och restaurangverksamhet	5	8
I	Transport, magasinering och kommunikation	33	58
K	Fastighets- och uthyrningsverksamhet, företagstjänster	59	5
M	Utbildning	2	25
M	Hälso- och sjukvård, sociala tjänster; veterinärtjänster	9	15
O	Andra samhällliga och personliga tjänster	10	33

Tabell 1: Antal privatiseringar och andel offentlig anställda i olika näringar.

3.1 Offentligt ägande, privatiseringar och konkurrens

Vi finner att offentligt ägande tenderar att vara högt i branscher med t.ex. hög kapitalintensitet och låg exportintensitet. Detta indikerar, som nämnts ovan, att offentligt ägande är framträdande i branscher med höga vinster till följd av svag konkurrens. En fråga som därmed infinner sig är hur offentlig ägande samvarierar med graden av konkurrens på produktmarknaden?

Figur 2 visar den genomsnittliga andelen sysselsatta i offentliga företag på den vertikala axeln och den genomsnittliga graden av produktmarknadskonkurrens på den horisontella axeln. För att mäta graden av produktmarknadskonkurrens använder vi ett nytt mått som baseras på forskning av Boone (2008). Måttet fångar hur känsliga företagens vinster är för förändringar i deras marginalkostnader. Tanken är att konkurrensen i en bransch är hårdare ju mer ett företags kostnad för att producera ytterligare en enhet minskar

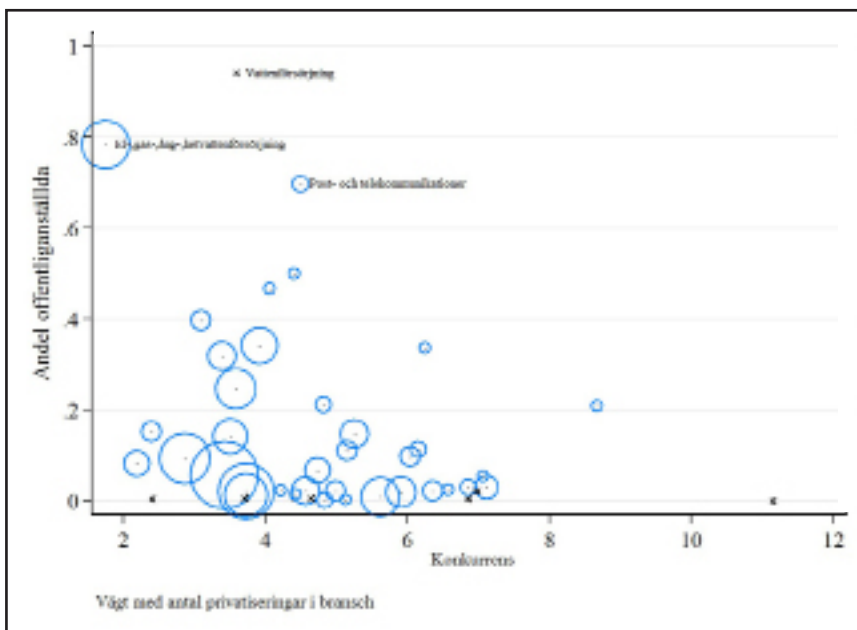

Figur 2: Andel offentliganställda i olika branscher och graden av konkurrens. Genomsnitt för perioden 1990–2009 för 44 industrier. Figuren inkluderar även skattat samband.

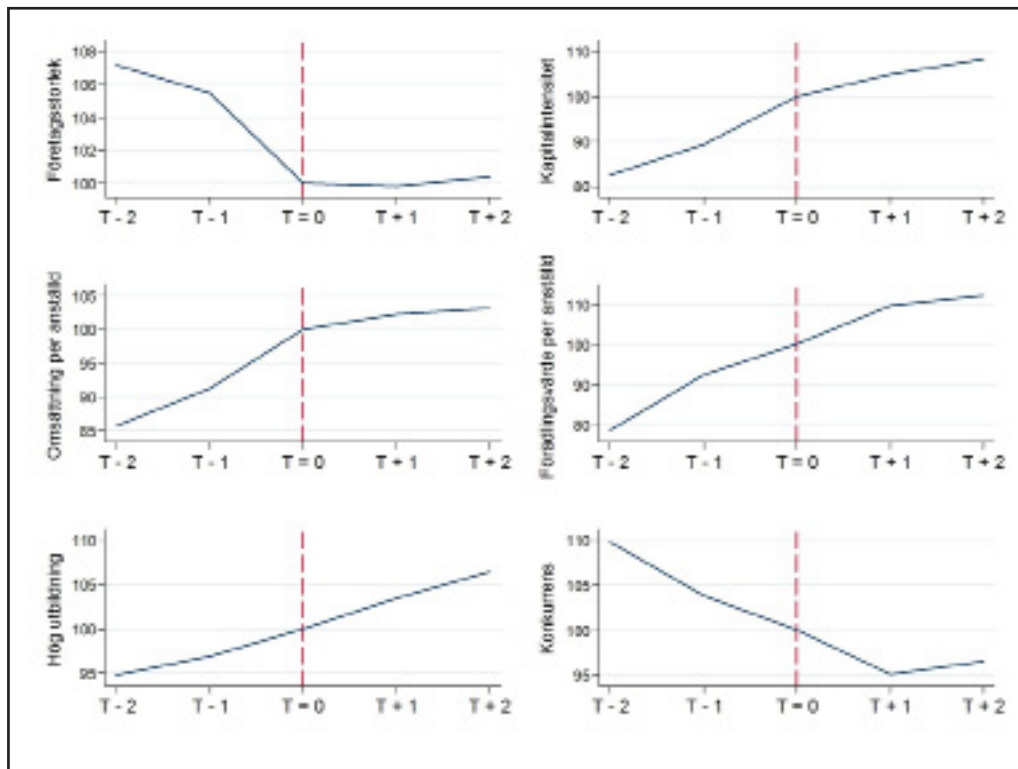
dess vinst. Skälet till vinstminskningen är då inte enbart att företagets totala kostnader ökar – det tappar också i försäljning när aggressiva konkurrenter tar över en del av företagets kunder. På marknader med mindre konkurrens finns inte samma hot att rivaler expanderar och effekten på vinsten blir därför inte lika stor.

Som framgår av figur 2 finner vi att en högre grad av konkurrens i genomsnitt är förknippad med en lägre grad av offentligt ägande.

Figur 3 visar de branscher där privatiseringar varit särskilt omfattande. Det totala antalet privatiseringar i branschen indikeras med storleken på cirkeln (ju större desto fler privatiseringar, x indikerar att inga privatiseringar ägt rum). Privatiseringar förekommer ofta oavsett graden av offentligt ägande men privatiseringar har till stor del skett i branscher med relativt låg konkurrens.

Figur 3: Genomsnittlig andel offentliganställda per bransch och konkurrens över hela perioden (1990–2009). Antal privatiseringar i en bransch indikeras med storleken på cirkeln. x = inga privatiseringar.

Figur 4: Genomsnittlig utveckling för privatiserade företag. Fönster: $t-2$ till $t+2$.

Not: Värdena utgår ifrån företag som finns i databasen samtliga år under perioden $t-2$ t.o.m. $t+2$. På detta sätt tar vi hänsyn till eventuella kompositionsförändringar som kan ha betydelse, genom att samma företag studeras under hela tidsperioden.

3.2 Effektivitet och konkurrens vid privatiseringar

Låt oss nu studera vad som händer i ett genomsnittligt företag som privatiseras. Vi visar i figur 4 vad som händer från och med två år före privatiseringen ($t-2$) till två år efter privatiseringen ($t+2$).

Figur 4 visar att produktiviteten ökar efter privatiseringen, vilket överensstämmer med att privata ägare är mer benägna än offentliga ägare att maximera vinsten. I genomgången av den teoretiska privatiseringslitteraturen noterade vi också att forskningen betonar att offentligt ägda företag har svårt att vara kostnadseffektiva, bl.a. som en följd av att politiska restriktioner försvårar effektiva strukturomvandlingar som drabbar särintressen.

Figuren visar emellertid att ökningen av produktiviteten påbörjas redan innan privatiseringen. Detta överensstämmer med tesen att ägaren till företag som ska privatiseras har incitament att påbörja en omstrukturering redan innan själva ägaröverlåtelsen sker. Genomgången av den teoretiska privatiseringslitteraturen visar även att det privatiserade företagets målfunktion kan komma att ändras redan då beslutet om privatiseringen tas, d.v.s. innan privatiseringstillfället. Företagsledningen kan då tänkas genomföra aggressiva omstruktureringar i syfte att öka värdet på företaget.

Andra noterbara resultat i figur 4 är att en privatisering minskar antalet anställda i samband med privatiseringstillfället. Figuren visar dock på en återhämtning av antalet sysselsatta redan några år efter privatiseringen. Vidare ser vi att andelen högutbildade i personalen ökar och att minskningen av antalet anställda i samband med privatiseringen förefaller ske genom en minskning av andelen lågutbildade. Återigen överensstämmer denna observation med den teoretiska privatiseringslitteraturen. Det offentliga företaget har inte genomfört effektiva omstruktureringar p.g.a. politiska restriktioner, men så fort privatiseringsbeslutet sker ändras målfunktionen och företaget omstruktureras i syftet att öka dess och företagsledningens marknadsvärde. Figuren visar också att konkurrensen tenderar att minska efter en privatisering. Detta resultat överensstämmer återigen med den teoretiska litteraturen som påvisat att statlig närvaro i en bransch kan vara ett sätt att behålla konkurrenstrycket.

3.3 Bakomliggande samband

Vi undersöker också skillnader mellan offentliga företag och privata företag i allmänhet och effekter av privatiseringar med hjälp av regressionsanalys. Fördelen med regressionsanalys är att vi kan kontrollera för inflytandet av andra faktorer som ger upphov till genomsnittliga skillnader mellan offentliga och privata företag eller som kan vara viktiga vid privatiseringar. Vi har sett att offentliga företag ofta finns i branscher där hindren för inträde är höga (företagen har stora utvecklingskostnader, naturliga monopol, etc.). Tar vi inte hänsyn till att offentliga företag är mer frekventa inom sådana branscher skulle vi finna att offentliga företag i genomsnitt är mer produktiva än privata företag, eftersom produktiviteten tenderar att t.ex. vara högre i branscher där företagen satsar mycket på forskning och utveckling. Istället bör privata och offentliga företag i samma bransch jämföras.

Regressionsanalysen ger vid handen att produktiviteten generellt sett är högre i privata företag än i offentliga företag. Undersöker vi vad som händer efter en privatisering noterar vi att om urvalet består av samtliga företag finner vi en signifikant ökning av produktiviteten. Även när vi jämför privatiserade och offentliga företag ökar produktiviten efter en privatisering. Om vi istället enbart studerar företag som någon gång under perioden privatiseras finner vi ingen signifikant förändring av produktiviten.

Det senare resultatet överensstämmer med mönstret i figur 4 där vi ser att produktiviteten börjar öka redan innan privateringen sker. Detta innebär minskad skillnad i produktivitet före och efter en privatisering, vilket är konsistent med teorier att företag genomför produktivitetshöjande åtgärder innan privatiseringen i syfte att öka budkonkurrensen om företaget.

Vi finner slutligen att antalet anställda är lägre i privata företag än i offentliga företag. Privatiseringar tenderar att minska antalet anställda, men det finns ingen sådan effekt när urvalet begränsas till privatiserade företag. Det kan återigen bero på att företag som säljs tenderar att omstruktureras redan innan försäljningen.

4 Slutsatser

Vår genomgång av den teoretiska nationalekonomiska privatiseringslitteraturen ger vid handen att det fundamentala samhällsekonomiska problemet vid privatiseringar är risken att privatiserade företag utnyttjar sin marknadsakt och höjer priserna. Vidare påvisas att privatiseringar kan innebära att kostnads- och produktutveckling sker mer effektivt då offentliga ägare har svagare incitament att genomföra kostnadsbesparande och produktivitetshöjande investeringar, då dessa riskerar att missgynna politiskt starka grupper.

Dessa förutsägelser stämmer väl med vår empiriska analys, som visar att privatiseringar har (i) negativ effekt på produktmarknadskonkurrensen och (ii) positiv effekt på produktivitetens utvecklingen. Den empiriska analysen visar också att produktivetsförbättringarna till stor del sker redan innan privatiseringen genomförts. Studier som utvärderar effekter av privatiseringar just vid tidpunkten för ägarbytet kan därför ha underskattat effektivitetsförbättringar av privatiseringar. En slutsats som följer av analysen är att konkurrenslagstiftningen bör tillämpas aktivt i privatiserade branscher för att begränsa de negativa effekterna av privatiseringen. Detta särskilt som offentligägda företag är verksamma i branscher med låg konkurrens.

Lås oss slutligen notera att vår empiriska studie inte omfattar privatiseringar inom vård, skola och omsorg. Vidare är den teori vi använt mindre lämpad för dessa områden, eftersom teorin är främst relevant för marknader där konsumenterna är välinformerade och rationella. Eftersom konsumenterna inom vård, skola och omsorg ofta kan vara dåligt informerade, är sjuka eller minderåriga, kan dessa ha svårt att fatta välgrundade beslut. Detta är dock inte ett problem som är specifikt för denna studie utan återspeglar ett mer generellt problem. Det råder brist på empirisk analys av ägandeform, produktivitet och välfärd inom vård, skola och omsorg. Det behövs en teoriutveckling för att bättre förstå hur konkurrenslagstiftningen bör utformas för att vara anpassad till de speciella förutsättningar som gäller inom många delar av tjänstesektorn.

Referenser

- Anderson, S., A. de Palma och J.-F. Thisse (1997), "Privatization and Efficiency in a Differentiated Industry", *European Economic Review*, 41(9), 1635–1654.
- Boone, J., (2008), "A New Way to measure Competition." *Economic Journal*, 118(531), 1245–1261.
- Boycko, M., A. Shleifer, och R. Vishny (1996), "A Theory of Privatisation", *Economic Journal*, 106(435), 309–319.
- Cremer, H., M. Marchand och J.-F. Thisse (1989), "The Public Firm as an Instrument for Regulating an Oligopolistic Market", *Oxford Economic Papers*, 41(2), 283–301.
- De Fraja, G. (1991), "Efficiency and Privatisation in Imperfectly Competitive Industries", *Journal of Industrial Economics*, 39(3), 311–321.
- Roland, G. and K. Sekkat (2000), "Managerial career concerns, privatization and restructuring in transition economies", *European Economic Review* 44, 1857—72.
- Heyman, F., P.-J. Norbäck och L. Persson (2012), *Konkurrens och effektivitetseffekter av privatiseringar*, Uppdragsforskningsrapport Konkurrensverket 2012:4.
- Jensen, M. och E. Fama (2000), *A Theory of the Firm: Governance, Residual Claims and Organizational Forms*, Cambridge MA, Harvard University Press.
- Johnson, A. (2008), *Fånga platsen – guide till Sveriges företagssamma historia*, SNS.
- Jordahl, H. (2009), *Privatiseringar av statligt ägda företag – En litteraturöversikt med fokus på OECD-länderna*, Rapport N9010, Finansdepartementet och Näringsdepartementet.
- Kornai, J., E. Maskin och G. Roland (2003), "Understanding the Soft Budget Constraint", *Journal of Economic Literature*, 41(4), 1095–1136.
- Laffont, J.J. and J. Tirole (1993) *A theory of incentives in procurement and regulation*, MIT Press.
- Norbäck, P.-J. och L. Persson (2011), "Privatization, Investment and Ownership Efficiency", *Oxford Economic Papers*, first published online December 1, 2011 doi:10.1093/oep/gpr053 (22 pages)
- Shleifer, A. och R. Vishny (1994), "Politicians and Firms", *Quarterly Journal of Economics*, 109(4), 995–1025.
- Tirole, J. (2005) *The Theory of Corporate Finance*, Princeton University Press.

Betydelsen av andrahandsmarknader – tillämpning på den amerikanska bilmarknaden

av Per Hjerstrand

I en ny uppsats studerar Jiawei Chen, Susanna Esteban och Matthew Shum hur amerikanska bilföretags vinster påverkas av existensen av andrahandsmarknader för bilar.

Andrahandsmarknaden utgör en stor del av den totala försäljningsvolymen för varaktiga varor i Sverige och i andra länder. Som ett klassiskt exempel kan nämnas andrahandsmarknaden för bilar. Enligt statistik från Motorbranschens riksförbund (MRF) säljs fler än en miljon begagnade bilar per år i Sverige. Med ett antaget snittvärde på 70 000 kr per bil omsätter andrahandsmarknaden omkring 77-84 miljarder kronor, vilket utgör huvudelen av den totala omsättningen av bilar i Sverige.

I en uppsats som är under publicering i *American Economic Review* utvecklar Jiawei Chen, Susanna Esteban och Matthew Shum en ekonometrisk metod för att studera existensen av andrahandsmarknader. Författarna applicerar metoden på bilmarknaden i USA för att undersöka hur andrahandsmarknaden påverkar vinsterna för de tre största amerikanska bilproducenterna. Studien jämför producenternas vinster när en andrahandsmarknad existerar med att en sådan marknad inte finns. Man finner att en välfungerade andrahandsmarknad, där konsumenterna inte har några transaktionskostnader, minskar producenternas vinster med omkring 35%. En intuitiv förklaring till detta resultat kan vara att existensen av en andrahandsmarknad ökar likviditeten, vilket innebär att marknaden tillfredsställer konsumenter som efterfrågar bilar av lägre kvalitet.

Författarna drar även en del mer generella slutsatser från studier av bilmarknaden. En sådan är att effekten av andrahandsmarknader för företagets vinster påverkas av konkurrensförhållanden på marknaden. Företag missgynnas inte i lika hög grad om antalet producenter är litet eller om producenterna kan göra

långsiktiga åtaganden vad gäller produktionsnivåer. En annan slutsats är att producenternas vinster inte minskar lika mycket för varor med kortare livslängd. En tredje, mindre säkerställd observation är att företagen skadas mindre av andrahandsmarknader när konsumenterna är sinsemellan relativt homogena i sina preferenser och när konsumenternas preferenser är relativt stabila över tiden.

Varför är denna studie viktig?

Resultaten är framför allt intressanta ur ett policyperspektiv, eftersom de visar betydelsen av att inkludera marknadsstruktur, andrahandsmarknader och konsumentheterogenitet i analyser av marknader för varaktiga varor. Detta är viktigt inte minst med tanke på alla nya andrahandsmarknader som skapats i och med det ökande informationsflödet på internet – mellan konsumenter, producenter och återförsäljare.

Referenser

Chen, Jiawei, Susanna Esteban och Matthew Shum (2013), "When Do Secondary Markets Harm Firms?", under publicering i *American Economic Review*.

Motorbranschens riksförbund (MRF) webbplats: <http://mrf.se>.

Forskningsfronten

IFN:s forskare publicerar sina forskningsresultat i en rad olika kanaler. I serierna Working Papers, Policy Papers och Forskningsöversikter publiceras forskarnas arbeten i preliminär form. I regel utkommer de senare i reviderad form i forskningstidskrifter, då kallade accepterade artiklar som är externt granskade.

Accepterade artiklar

Sanandaji, Tino, "Entrepreneurship and the Mobility of the Rich", *Small Business Economics*.

Studien finner att världens dollarmiljardärer tenderar att flytta till länder med lägre kapitalskatter och till länder som är geografiskt och kulturellt nära deras hemländer. Framgångsrika entreprenörer skiljer sig från miljardärer som ärvt sina pengar, då entreprenörer tenderar att flytta till länder med större marknader.

Fridolfsson, Sven-Olof och Thomas Tangerås, "A Reexamination of Renewable Electricity Policy in Sweden", *Energy Policy*.

Sverige stödjer förnybar elproduktion genom elcertifikat. Certifikaten täcker endast viss förnybar el som riskerar att konkurrera ut icke-certifierad, äldre och billigare förnybar el. I denna studie konstateras att ett mer omfattande certifikatsystem vore mera kostnadseffektivt, men ökar samtidigt vinsterna för redan lönsam produktion.

Lipsey, Robert E., Fredrik Sjöholm och Jing Sun, "Foreign Ownership and Employment Growth in a Developing Country", *Journal of Development Studies*.

Utvecklingsländer som vill öka sysselsättningen i den formella sektorn kan exempelvis locka utländska företag till landet. Här studeras sysselsättningstillväxten i Indonesien, särskilt i inhemska företag som tagits över av utländska ägare. Det visar sig att utländska uppköp i genomsnitt ger en stor omedelbar ökning av sysselsättningen.

Fabrizi, Simona, Steffen Lippert, Pehr-Johan Norbäck och Lars Persson, "Venture Capitalists and the Patenting of Innovations", *Journal of Industrial Economics*.

I denna studie visas att överpatentering kan användas av företag stödda av riskkapital i syfte att signalera ett högt företagsvärde vid en försäljning. Vidare visas att striktare patentregleringar minskar behovet av överpatentering vilket kan öka effektiviteten på riskkapitalmarknaden.

Berggren, Niclas och Therese Nilsson, "Does Economic Freedom Foster Tolerance?", *Kyklos*.

I denna studie undersöks om graden av marknadsekonomi påverkar olika typer av tolerans. Resultaten tyder framförallt på att ekonomisk frihet är positivt relaterad till tolerans mot homosexuella. Särskilt ett stabilt penningvärde och en högkvalitativ rättsstat gynnar denna typ av tolerans.

Lundahl, Mats och Fredrik Sjöholm, "Improving the Lot of the Farmer: Development Challenges in Timor-Leste during the Second Decade of Independence", *Asian Economic Papers*.

Denna studie diskuteras en utvecklingsstrategi för Östtimor med fokus på förbättringar inom jordbrukssektorn. Det handlar om att göra det möjligt för bönderna att ta steget från självhushåll till att sälja sina produkter på marknaden.

Ballester, Coralio och Yves Zenou, "Key Player Policies When Contextual Effects Matter", *Journal of Mathematical Sociology*.

I denna studie presenteras en modell där enskilda kriminellas beslut påverkas inte bara av den enskildes egenskaper utan också av egenskaper hos dennes vänner (kontextuella effekter). Författarna presenterar även exempel som visar hur den nya formeln kan användas i praktiken.

Berggren, Niclas och Christian Bjørnskov, "Does Religiosity Promote Property Rights and the Rule of Law?", *Journal of Institutional Economics*.

I denna studie undersöks om religiositet påverkar kvaliteten på rättssystemet. Religiositet mäts som andelen i ett land som säger att religion spelar en viktig roll i deras dagliga liv. Resultaten tyder framförallt på ett negativt samband: ju fler religiösa desto svagare rättsstat och äganderättsskydd. Åtminstone verkar detta gälla i demokratier, där religiösa kan nå inflytande genom den politiska processen.

Working Papers (titel från svensk sammanfattning)

- Utvecklingen av entreprenörsforskning, av Bo Carlsson, Pontus Braunerhjelm, Maureen McKelvey, Christer Olofsson, Lars Persson och Håkan Ylinenpää.
- Myntindragningar i medeltidens Europa, av Roger Svensson.
- Anställningsskydd kan påverka föräldrelaterad frånvaro, av Martin Olsson.
- Marknadsspecifika nyheter och deras effekter på elpriser, av Ewa Lazarczyk.
- Hierarkiska företag skapar få entreprenörer, av Joacim Tåg, Thomas Åstebro och Peter Thompson.
- Ethnic Diversity and Preferences for Redistribution: Reply, av Matz Dahlberg, Karin Edmark och Helene Lundqvist.

Hur mäter man kvalitet och resultat i sjukvården?

Inom ramen för IFN-SNS-programmet Från välfärdsstat till välfärdssamhälle, arrangeras ett samtal den 6 mars med titeln: Så kan information om resultat och kvalitet förändra sjukvården. Elliott Fisher, tongivande expert inom amerikansk sjukvårdsdebatt, är en av deltagarna. Han samtalat med Johan Calltorp, läkare och professor i hälsopolitik och ledarskap vid Jönköping Academy for Improvement of Health and Welfare.

Foto sid 3 och sid 10: Mostphotos.com

Nyheter från IFN:

Ny ekonomisk forskning publiceras av IFN och utkommer två till tre gånger per år. Dessemellan publiceras ett nyhetsbrev.

Ny ekonomisk forskning

Redaktörer för Ny ekonomisk forskning: Henrik Horn och Lars Persson. Ansvarig utgivare: Magnus Henrekson.